

„TEATRUL CA EXPRESIE A IDENTITĂȚII CULTURALE“ duplex România – Marea Britanie

Sala Amfiteatru a Naționalului bucureștean a găzduit pe 31 ianuarie 1994 o întâlnire între Richard Eyre, directorul Teatrului Național al Marii Britanii și Irlandei de Nord, și Silviu Purcărete, directorul Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra” din București. Avându-l ca moderator pe criticul Marian Popescu, discuția purtată pe tema „Teatrul ca expresie a identității culturale” a reprezentat o continuare a dezbaterilor inițiate de UNITER în perioada celei de a treia ediții a Festivalului „Caragiale” și, totodată, un binevenit preambol la Gala premiilor UNITER, care a ambiționat sincronizarea evenimentelor vieții teatrale românești cu pulsul mișcării internaționale și prin invitarea unor marcante personalități teatrale europene.

Dialogul a configurat similitudini și diferențieri de situații și opinii, atingând inevitabilă problemă a banilor (teatrul britanic este subvenționat într-o mai mică proporție decât cel românesc!) și pe cea a nevoii imperioase de sprijin din partea statului. Argumentația în acest sens s-a constituit într-un spectacol ad-hoc de idei și principii pe care cei doi oameni de teatru l-au oferit auditoriului (format în majoritate din studenți ai facultăților de artă din capitală), acceptând invitația de a explica ce îi definește în relația cu lumea în care trăiesc și creează. Ambii interlocutori au convenit să evite retorica unei înfruntări în genul fotbalistilor care joacă fiecare „pentru țara lui”.

Silviu Purcărete a reamintit că boala naționalismului este unul dintre cele mai periculoase lucruri, iar Richard Eyre a reafirmat că oricând ar fi mândru să se declare patriot dacă teatrul ar fi unanim recunoscut ca păstrător al valorilor spirituale ale unui popor. Teatrul britanic se nutrește dintr-o veche tradiție a observației sociale realiste, iar marile obsesii ale oricărui englez, deci – conform propriei declarații – și ale sale, sunt istoria și ierarhiile de clasă, imuabile precum în India. Referindu-se la montarea sa cu **Richard III**, prezentată și în turneul din România, Richard Eyre a arătat că și-a propus să lase piesa „să-i vorbească”, considerând-o un manual complex pentru un virtual tiran. Având experiența secolului XX cu ai săi Hitler și Stalin, a putut cu ușurință să dezvolte ipoteza unui tiran englez, bineînțeles uzând în expunerea scenică de un realism poetic.

Silviu Purcărete, rezumându-se doar la obsesiile românului care este el însuși, s-a declarat la rândul-i bântuit de demoni și fantome, bune și rele, susținând că a evitat totdeauna cu obstinație zona comentariului politic. În momentul de față, a arătat regizorul român, teatrul a ajuns o formă de exorcism, care nu se limitează la „blestemul național”, ci îl vizează și pe cel ce apasă umanitatea întreagă. Afirmând că teatrul nu are nici o datorie față de nici un alt tip de artă, fie chiar literatura, respectiv dramaturgia originală, Purcărete indică însăși expresia teatrală drept vehicul al spiritului, mai exact „duhului” național. Opțiunea pentru Shakespeare, atât în Anglia cât și în România, nu vizează originea autorului, ci valențele de actualitate, intrinseci operei, spectacolele putând demonstra că Shakespeare este și român, iar imaginea scenică fiind marca de stil a regizorului ce filtrează o anumită moștenire culturală.

Richard Eyre a ținut să atragă atenția că teatrul britanic abia în ultimii zece ani a început să se emancipeze de hegemonia literară, textul nemaifiind privit ca sacrosanct, iar autoritatea regizorului sporind considerabil. Astăzi se manifestă chiar anumite tendințe de stopare a excesului de invenție imagistică. Părerea sa este însă că despre teatralitate se vorbește încă prea puțin. Așa-numitul „teatru vizual” fiind – după opinia sa – formula optimă a expresiei teatrale, interesul său pentru teatrul de pe alte meridiane, îndeosebi pentru teatrul românesc, pe care-l cunoaște de aproximativ 20 de ani, este explicabil.

Extrem de suspicios în materie de „manifeste” de orice natură, Richard Eyre a refuzat să formuleze un program al Teatrului Național londonez – atunci când, în 1988, i-a succedat lui Peter Hall, care îi urmăse la conducere lui Sir Laurence Olivier –, considerând că politica unui Teatru Național se face direct pe scenă și înglobează organic fiecare decizie legată de ce se lucrează, cu cine și cum se colaborează. Totul, sub auspiciile bunei-credințe și ale aspirației spre un teatru bun. Aceasta fiind singura obligație față de publicul fără de care teatrul nu există. Pentru că teatrul este un fenomen ce se manifestă doar la timpul prezent. Calitatea de „viu” este unanim recunoscută oriunde în lume.

Conștient că nici o montare nu poate oferi satisfacția unei lecturi individuale a

monologului lui Hamlet, de exemplu, Silviu Purcărete definește spectacolul nu ca pe o redare a unui text literar sau o reproducere a unei atitudini față de o piesă anume, ci ca pe o ciocnire între ipoteticul spirit al lui Shakespeare, spiritul creatorilor și spiritul spectatorilor. În această eferescență, enunțul textului literar este o simplă componentă.

Lansându-se într-o apreciere globală a realităților socio-politice actuale, Eyre a apreciat că România, după 50 de ani de severe constrângeri, timp în care s-a știut foarte bine încotro se merge, a ajuns să se lovească de pragul de sus, cunoscând apoi deruta inerentă. Paradoxal, actualmente și Marea Britanie se luptă cu o situație oarecum similară, căci astăzi i se spulberă toate certitudinile în materie de politică, morală, sex etc. De aceea, mai interesantă, acum, în teatrul englez este nu atât ideea pe care o prezintă, cât modalitatea în care o susține. Evident, există riscul unei degenerări, cum este cazul teatrului german, aflat în declin tocmai pentru că s-a arătat preocupat mai mult de formă decât de conținut.

În ceea ce privește dramaturgia originală, Richard Eyre este de părere că nu trebuie pierdut din vedere faptul că oricând un geniu se poate naște. Lăsând la o parte acele scrieri ce nu izbutesc să se detașeze de tracasările cotidiene minore și irelevante, trebuie totuși să li se acorde șanse și autorilor contemporani autohtoni. Drept care directorul de scenă londonez a montat o trilogie scrisă de David Hare, care întâișează dinamica trinității biserice-lege-politică.

Convenind, cu umorul necesar, că ceea ce leagă actualmente Regatul Marii Britanii de România este starea de... confuzie, Silviu Purcărete a făcut o remarcă nu lipsită de adevăr: „Cu cât este deruta mai mare, cu atât sporește deliciul creației la omul de artă, iar identitatea sa culturală devine și mai importantă!”.

Certitudinea viabilității formulelor susținute de acești doi artiști este consfințită de faptul că atât Teatrul „Bulandra” din București cât și Teatrul Național Regal din Londra sunt deopotrivă membre ale Uniunii Teatrale Europene. Deci sunt, acestea, posibile căi de urmat.

IRINA COROIU